

ПРОБЛЕМИ СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ У СУЧАСНОМУ МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА ПРИКЛАДІ МАРІЇНСЬКОГО АРХІТЕКТУРНОГО КОМПЛЕКСУ)

У статті представлено погляд на сучасні наголоси і проблеми синтетичного поєднання різних видів мистецтва у міському середовищі. Надзвичайно показовим у дослідній площині є класичний приклад дивовижної пам'ятки української культури та мистецтва – Маріїнський архітектурний комплекс.

Ключові слова: синтез, мистецтво, пам'ятка, культура, архітектура, ландшафт, середовище, стиль, бароко, фасад, ордер, орнамент, парапет, ваза, балюстрада, колір, балкон, деталь, парк, палац, площа, комплекс, ансамбль, композиція, корпус, живопис, пано, скульптура, ритм, форма, фронтон, фігура, пластика, колона, ліпнина, решітка.

This paper presents the view of modern accents and problems synthetic combination of different kinds of art in the urban environment. Very revealing in research ploscheni is a classic example of the amazing sights of Ukrainian culture and art - Mariinsky architectural complex.

Key words: synthesis, art, attraction, culture, art, architecture, landscape, environment, style, Baroque facade, order, ornament, parapet, vase, baluster, color television, detail, garden, palace, square, complex The ensemble, composition, building, painting, pictures and sculpture, rhythm, form, gable, figure, plastic columns, moldings, grille.

Коли нам зустрічається узагальнення будь-якої паркової будівлі – як ландшафтно-архітектурний комплекс – ми розуміємо, що мова йде про синтетичне поєднання багатьох компонентів як видів мистецтв між собою, так і синтезу цих видів мистецтв з технічними, науковими та інженерними досягненнями суспільства.

У різні історичні часи та епохи у мистецькій культурі ми можемо спостерігати як якийсь з видів мистецтв превалював над іншими або, навпаки, в певний проміжок часу центральне місце посідав синтез деяких видів мистецтв. Існують різні теорії синтетичного мистецького сприйняття світу, викладені Великим Леонардом та не менш великим Гетте. Але сама проблема синтезу у мистецтві і досі мало вивчена та виявлена у сучасному українському культурно-мистецькому середовищі.

Сучасне мистецтво майже повністю демонструє різні рівні мистецького синтезу між різними видами мистецтв, до яких приєднуються сучасні наукові технології у різних галузях знань. Тобто сучасні просторові та часові види мистецтва як ніколи, завдяки напряму розвитку суспільства, синтезуються у нові сучасні течії та напрями. Синтез царює у сучасному мистецькому та культур-

ному середовищі, і ми не можемо зараз виділити будь-яке мистецтво, яке б гостро цікавило нашого сучасника, оскільки живопис царював у добу Ренесансу або музика – у добу Романтизму. Ми є свідками нового філософсько-соціального узагальнення, проявлення сучасних проблем життя та людських стосунків через синтетичне поєднання, раніше неможливих компонентів культурно-технічного середовища у мистецтві.

Комп'ютерний дизайн та комп'ютерне мистецтво, сучасна архітектура, що сама по собі є синтезом у синтезі, у поєднанні з музично-звуковим оформленням та сучасними мульти-медіатехнологіями та комп'ютерними програмами два – Де три – Де студія, об'ємною комп'ютерною графікою, інсталятивно-суб'єктивного вираження митця створює сучасне тло мистецького, а водночас соціального середовища нашого сучасника. Можна сказати, що сьогодні зроби́ло мистецтво сучасним середовищем існування як у елітарних його проявах, так і у проявах масової культури, кічового мистецтва та масової поп-культури.

Що за «трансформер» утворився з цього поєднання? Можемо дискутувати та аналізувати до нескінченості, але основні підсумки – за часом. Дозволяючи певні висновки та аналізуючи середовище існування сучасної людини, можна припустити, що воно суперсинтетичне, і, як ніколи раніше, поєднало у собі мистецтво у всіх його проявах та повсякденний побутовий ритм.

Сучасний мегаполіс є найяскравішим проявом, «замовником» та «споживачем», а також творцем «гіперсинтезу» нового «технологічного мистецтва», що є якісно новим етапом у розвитку людської цивілізації. Сучасне міське середовище – взагалі найбільший синтезатор всіх рівнів існування людини в її творчих проявах.

Однією з дуже важливих проблем сучасного синтезу мистецтв в міському середовищі є його планові та непланові зміни, збереження поряд з цими змінами історичних пам'яток культури та мистецтва нашого народу, яким є перлина архітектурно-паркового мистецтва – Маріїнський палацево-парковий комплекс.

Розвиток садово-паркового мистецтва на теренах України та збереження парково-палацових ансамблів у інфраструктурі сучасних розбудованих міст, невеликих містечках та селищах постійно потребує до себе пильної уваги. Маріїнський парково-палацовий ансамбль перебуває сьогодні у стадії реконструкції, яка, на жаль, проходить дуже повільними темпами, зважаючи на те, що це єдиний царський палац та центральний нагірний парк у столиці України.

Архітектуру палацу вирішено в стилі бароко, характерними рисами якого є вільне komponування об'ємів споруди, а також такі прийоми й деталі обробки фасадів, як рустовка стін на кутах будинку, композиція із здвоєних півколон корінфського ордеру, розкреповані карнизи з невеликими виносками увінчувальних частин, наличники і сандрики вікон із вкомпонованими в них орнаментами, картушами, масками, овальної форми вікна високих парапетів; вази на балюстраді парапету й балкона, введення кольору тощо.

Стіни будинку пофарбовані у бірюзовий колір, капітелі колон – у темно-зелений, а елементи декору – антаблементи, півколони, наличники й сандрики вікон, орнаменти – в білий. Світлотіньові контрасти, бірюзовий колір стін у по-

єднанні з рельєфними білими деталями надають будинку мальовничого і ошатного вигляду.

Перед будинками ансамблю розташований Першотравневий парк (Міський сад), на місці старого парку, звідки відкривається чудовий краєвид на задніпровську далечінь, гідропарк на Трухановому острові та пляж.

Палацова група будинків, що є пам'ятником архітектури XVIII–XIX століть, входить тепер до створюваного Маріїнського паркового комплексу і площі перед будинком Верховної Ради України.

Садово-паркове мистецтво – вид архітектурно-художньої творчості, специфіка якого полягає в його синтетичному характері – поєднанні природи, архітектури, пластичних мистецтв у композиційно цілісний твір. Використання для організації простору живого рослинного матеріалу, що безупинно змінює свій вигляд, вносить у твори садово-паркового мистецтва ні з чим незрівнянну естетичну і емоційну своєрідність.

Як форма синтезу природи й різних мистецтв сад, пов'язаний з історичними стилями, розвивався у взаємодії з філософією, літературою, естетикою побуту, живописом, архітектурою й відображав ставлення, що змінюється в кожен епоху, людини до природи. Тому садово-парковий стиль відбиває також стиль епохи в його єдності й розмаїтті.

В архітектурному обрисі Києва Маріїнський палац має особливе значення. Це не тільки цінна пам'ятка архітектури, декоративно-прикладного та садово-паркового мистецтва, але й один з елементів архітектурно-ландшафтного ансамблю, що історично склався на площі Верховної Ради України, і композиційний центр комплексу нагірних київських парків.

Види мистецтва, задіяні у парково-палацовому Маріїнському ансамблі, підкреслюють синтетичну основу садово-паркового мистецтва загалом. Можна наголосити, що досягнення різних галузей знань і творчої практики закріплювалися у вигляді різноманітних прийомів, що систематизувалися в естетичні та технологічні принципи формування невеликих ландшафтів, які згодом і нарекли садами чи парками. Діамантом розглянутого нами ландшафту є витвір архітектурного мистецтва – палацевий комплекс строго симетричної композиції. Головний фасад орієнтований на південний схід, виходить на широкий курдонер (передній двір), обрамлений з двох боків раніше одноповерховими, а сьогодні – двоповерховими боковими корпусами.

Треба зауважити, що мистецтво архітектури само по собі є класичним синтетичним мистецтвом, яке включає в себе скульптуру, живопис, декоративно-прикладне та інші види мистецтва. У Маріїнському палацовому комплексі у внутрішньому оздобленні використовувалися живописні панно, які виконував художник К. Алліауді. Стіни палацу у багатьох залах прикрашали живописні роботи багатьох найвідоміших художників світу. Унікальна колекція живопису, у якій за свідченнями було крім інших робіт тільки 18 робіт Тиціана, на жаль, повністю втрачена у часи жовтневої революції. В інтер'єрах палацу – орнаментальний розпис залів, кімнат, кабінетів.

Маріїнський палац виникає перед відвідувачами не одразу. Тільки пройшовши повз будівлю Верховної Ради України по площі, відкритій у бік задніп-ровських далей, вони бачать ритмічний ряд граціозних стовпів огорожі, прикрашених вазами з ажурною решіткою поміж ними. Її криволінійні м'які обриси підкреслюють певну інтимність архітектури палацу порівняно з урочистими формами будинку Верховної Ради України. Отже, мистецтво художнього кування гармонійно вплітається у вінок мистецтв, поєднаних в комплексі у талановитому синтезі.

Фасад головного корпусу розчленований трьома ризалітами, оздобленими спареними колонами коринфського ордера з бронзовими капітелями, ліпними прикрасами з макаронами (масками людських голів) над вікнами і складними аттиками (завершеннями над карнизами). Частина центрального ризаліту, що видається вперед над головним входом, увінчана лучковим (сегментної форми) фронтоном з композицією «Милосердя і правосуддя», яка складається із фігур напівлежачих жінок, в руках однієї – сувій законів, в іншій – емблема добробуту (жезл Меркурія). Така композиція була на фронтоні палацу в Перові, тому ймовірно, що була вона і на фронтоні київського палацу, хоча на обмірному кресленні А. Меленського вона відсутня. Її відновлює К. Маєвський, і, судячи зі старих фотографій, ця композиція була ще в 1910-х рр. Пізніше вона була втрачена, і П. Альошин у своєму проекті реставрації палацу цю групу не поновлював. Насичені пластичними елементами ризаліти контрастують зі стінами фасаду, скупі оздобленими наличниками. Це – улюблений прийом В. Растреллі, яким він підкреслює значення головних частин архітектурної композиції будови. Стіни палацу пофарбовані у світло-бірюзовий колір, рустований (розграфлений «під камінь») цокольний поверх, колони, ліпні прикраси та карнизи – світло-жовті.

Крізь решітку огорожі видно широкий парадний двір – курдонер – з двома симетрично розташованими вздовж дороги до головного входу газонами, в центрі яких стоять водограї з групами «путті» (дітей, що граються). Якою була садова скульптура палацового комплексу в часи Растреллі – тепер невідомо.

Цікавою є історія цих скульптур. Автори проекту реставрації, розпочавши пошуки аналогічної скульптури в музеях, знайшли в Київському музеї західного та східного мистецтва дуже близьку за характером до садової скульптури XVIII століття прекрасно виконану групу пустотливих «путті» видатного скульптора Ж.Б. Пігаля. Парну групу цього самого скульптора автори проекту реставрації виявили в Останкінському музеї у Москві. Виготовлені з невеликим збільшенням, ці скульптури були встановлені на водограях курдонера.

Газони з килимовими візерунками куштів самшиту та низькі бордюри водограїв підкреслюють площинний характер усіх елементів курдонера. Тому порівняно невисокий палац (близько 16 м) здається величним і урочистим.

Архітектура малих форм представлена у цьому комплексі й іншими формами. Наприклад, майданове півколо прикрашене по всій довжині дерев'яними лавками з ажурними металевими спинками, орнаментальними бронзовими підлокітниками зі спіралевидним візерунком, маленькими металевими колонками

з кулеобразними ліхтарями. Все це виповнено у вираженому класичному стилі, що дуже гармоную з архітектурним стилем самого палацу, де поєднується стиль бароко і класичний стиль.

Важливо включити в ландшафт витвір будівного мистецтва так, щоб він являв собою продовження природного ландшафту. Найбільш художня споруда має не тільки продовжувати природу, а й завершувати її. Ми розрізняємо два способи гармонійного поєднання будівель з довколишнім ландшафтом: за подібністю і за контрастом. Часто в одній споруді можуть бути одночасно і риси, які поєднують її з місцевістю, і риси, якими вона вирізняється, привертає до себе увагу.

В українській архітектурі є багато повчальних прикладів зв'язку споруд з ландшафтом.

Синтез природи і мистецтва – одна з найцікавіших проблем ландшафтно-архітектурної сьогодення, що має коріння в історії розвитку світової культури. Художник і скульптор в своїй діяльності також стикаються з ландшафтно-архітектурою. У наші дні творча співдружність художника і ландшафтного архітектора набула нового змісту. Ця співдружність допомагає повніше і точніше передати красу оточуючої нас природи.

На прикладі парково-ландшафтного ансамблю Маріїнського палацу ми можемо простежити ретроспективні композиційні прийоми та унікальні синтетичні можливості ландшафтно-архітектурної в цілому.

Література

1. *Архипов И., Раскин А.* Петродворец / И. Архипов, А. Раскин. – Л.-М.: Искусство, 1959. – 78 с.
2. *Архитектура стран Юго-Восточной Азии. Очерки.* – М.: Госстройиздат, 1960. – 202 с.
3. *Ащепков Е.А.* Архитектура Китая. Очерки / Е.А. Ащепков. – М.: Госстройиздат, 1959. – 367 с.
4. *Бунин А.В.* История градостроительного искусства / А.В. Бунин. – М.: Госстройиздат, 1953. – Т. 1. – С. 531.
5. *Всеобщая история архитектуры: [в 2 т.]; [под ред. Б.М. Михайлова].* – М.: Госстройиздат, 1958–1963.
6. *Всеобщая история архитектуры: [в 12 т.]; [под ред. Н.В. Баранова].* – М.: Стройиздат, 1969–1976.
7. *Дубяго Т.Б.* Русские регулярные сады и парки / Т.Б. Дубяго. – Л.: Госстройиздат, 1963. – С. 341.
8. *Жирнов А.Д., Остапенко Б.Ф., Циганков П.А.* Обследование зеленых зон городов, поселков и сельских населенных мест / А.Д. Жирнов, Б.Ф. Остапенко, П.А. Циганков. – Харьков: ХСХИ, 1971. – 15 с.
9. *Залеская Л.С.* Курс ландшафтной архитектуры / Л.С. Залеская. – М.: Стройиздат, 1964. – 184 с.
10. *Зеленые территории в ландшафте современного города: сб. статей; [под ред. Л.С. Залеской].* – М.: Знание, 1971. – 64 с.